

Ias hic, hominibus carnalibus et luxuriosis ignes gehennae eternos intentat Epistola II, cap. 1, vers. 2, 4, 6, 10, 12, 13, 14.

Verum dico hunc Angelum, uti et sequentes dius in visione ostensos Joanni, symbolis significare predicatorum triplices, per quos Angelus haec ipsa que a Joanne hic recentur, proclamabunt toti orbi in eius fine. Unde volant per medium eorum, ut significetur per predicatorum, qui per medium mundi omnesque eius plagas discurrunt in tota Ecclesia, quia hic eorum vocatur, ut dixi cap. XII, vers. 2, quod promulganda fore. Simile vidimus cap. VIII, vers. 6 et 13. Suavis enim Dei providentia ad homines docendos et monendos, hominibus, non Angelis, utitur. Ita Ticonius, Beda, Rupertius, Ansbertus, Anselmus, Gagarius, Riberia et alii. Unde et Victorinus per tres hosce Angelos accipit tres famosos predicatorum, quorum primus futurus sit Elias, secundus Elieze socius, quem ipse putat fuisse Jeremiam, sed falso, ut dixi cap. XI; tertius aliquem hisce similem (I).

Possimus secundo, cum Vieg, hos tres Angelos ad visionem imaginariam referre, ut Joannes scilicet sibi vissit sit eos videre, et audiire ita loquenter tantum ad hoc, ut ipse que videbat et audiens, litteris mandaret: non autem quod hi Angeli representarent concionatores futuros tempore Antiochii. Simile enim est vers. 13.

HABENTEM EVANGELIUM ETERNUM. — Evangelium vocatur aeternum, quia Deus et Christus in eo aeterna in celis bona annuntiant et promittit suis asscelis, ut homines temporias voluptates, i.e. peccatas contempnent; unde clamat: « Timete Dominum, quia venit (id est appropinquat, imminent) hora judicii ejus. » Quocirca anagogice S. Hieronymus, epistol. ad Aetium, Quid evangelium inquit, sempiternum, id est, futurum in celis. » Dicitur « sempiternum, ad comparationem videlicet hujus nostri Evangelii, quod temporale est, et in transiit mundo ac seculo praedicatum. » Porro Evangelium quod predicabatur Beatis in celo, erit annuntiatum et revelatio beatitudinis, honorumque omnium in Deo, quodque haec eis in aeternum preueniabit.

Aureolus per hunc Angelum accipit S. Bonifacium, qui missus a Gregorio Pontifice, anno Christi 741, predicavit Evangelium duris Friesis, Thuringis et Austrincis, eosque timore Iudei et gehennae concutuit, atque ad cultum, timorem et amorem unius Dei impulit. Verum haec adaptatio est et applicatio, non explicatio hujus Angelii, qui erit in fine mundi.

Rursum, Vincentius Justinianus in Vita Beati

(I) Postquam ambo exercitus, ait Alii oil, Ethanicorum et Christianorum, certaminis sess accinxerunt, et iam in conspicu stant, angeli tres, praedictorum divina ministri, Romani Imperii ac Idololatriam extitum, victoriique Sanctorum preueniunt. Frusta, ut videtur, quis sit prima, secundus et tertius angelos, queritur.

Vincentii Fererii, I part., cap. XI, asserit mortuum quemdam publice coram multis a Beato Vincentio vita fuisse restitutum, ut eo miraculo confirmaret se esse illum Angelum, quem Apocalypsis, cap. XIV, vers. 16, re^{cto}git visum fuisse Joanni per medium celo volantem et clamantem: « Timete Dominum, quia venit hora judicii ejus. » Angelum intelligentem non literalem, sed symbolum, et literally similem, puta qui missus esset a Deo ut similem legationem obiret, hominesque induceret ad penitentiam et timorem Dei, quicunque similiter alicuius Angelus clamaret: « Timete dominum, quia venit hora judicii ejus. »

Moraliter S. Augustinus in Sententia, sententia 248: « Ad omne, inquit, opus bonum amor duci et timor Dei: ad omne peccatum amor duci et timor mundi. Ut apprehendatur bonus, et declinetur malum, discernendum est quid diligi debet, et quid timeri. »

8. ET ALIUS ANGELUS SECUTUS EST, DICENS: CECIDIT, CECIDIT BABYLONILLA MAGNA. — Alludit ad Jerem. LI, 8: « Subito cecidit Babylon et confusa est. » Et ad Isaiae XXI, 9: « Cecidit, cecidit Babylon, et omnia sculptilia deorum ejus confusa sunt in terram. » Quibus locis Prophete ad litteram casum et excidium Babylonis, regnique Chaldaeorum per Cyrus futurum describunt. Porro quidam hic a Joanne intelligatur ad litteram, dicam cap. XVII, vers. 5, et toto capite XVIII; ibi enim graphice hoc Babylonum excidium depingitur; quo circu eo haec referenda sunt. Est enim in Apocalypsi, uti et in aliis Prophete, crebra hysterologia, ut dixi in Canonibus prefaxis Isaiae. Hec ergo pertinent ad cap. XVII, vers. 2; ibi enim dicitur: « Cecidit, cecidit Babylon; et nisi dicas hie alii sumi « cecidit » sollicit ut significet actum instantem et quasi inchoantem: « cecidit, » id est, jam cadere incipit, ac brevi prono case caderet Babylon.

Aureolus per Babylonem accipit Constantiopolim, censemque predici hie excidium Imperii Constantiopolitanum, eo quod ejus Imperatores plerique heretici fuerint, vel Ariani, vel Eutychiani, vel Monothelite, vel Iconomachi, vel Schismatici (I).

(I) Babylonis nomine designatur Romana pagana, aut sive a Paganismo non repurgata. « Dicitur enim, sit Rosegallum ad h. I., hec Babylon inebriasse omnes nationes vino sua scortationis. Quoniam vati Romae ipsius nomine celandum significat tantum Judei et Christians innundauit videbatur, Babylonem eam vocat. Ut enim Babylon olim potissimum peccatis omnis genere gravissimus, Iudei potissimum injurya oppressi, notissima, propter ea pena excedit divina dignissima oratione: ita Roma, cum aliis flagitiis innumeris, tom Christians vexatis infamis, hanc minorem mercit Dei pacem. Igmar quoniam tanta sit urbis utriusque similitudine, vates potera omnia, quae Prophete olim de Babylonie effati erant, veris fere isdem ad Romanum transferunt. Fornicatio est idolatria. *Vinum ira, seu astus,* est vimum inebrians, vel pharmaco infectum. Describit aris quod variis artibus usus est ad gentes sub jugum mittendas, ut mero-

mero, vel vini fecibus, a quibus abhorremus, ut cito vehementiusque induat soporem et ebrietatem potanti. Isaiae V, vers. 27: « Ve qui potentes estis ad bibendum vinum, et viri fortis ad misericordiam ebrietatem! » Hebrei, ad misericordiam secher, id est siccar, hoc est inebriativa, v. g. varia vina que magis turbant stomachum et cerebrum, ideoque magis inebriant. Hisce locis pro mixtum et misere, hebreica est **masach**, quod propriè significat misere (imo a masach, deducitur videtur Latinum **misco**), non infundere, nam **masach**, significat infundere, non misere. Cum ergo Hebreum **masach** Septuaginta vertant **mixtum**, sequitur illud pariter significare misere, non infundere (I).

11. ET FUMUS TORMENTORUM EORUM. — Syrus et Arabicus, **fumus tormentorum**, id est, ignis gehenna et pena reproborum. Est metonymia: potius enim effectus pro causa, vel fumus pro igne. Nam in inferno non videtur esse fumus, vel ignis humans, quia ibi nihil est corruptibile vel resolubile, sed omnia constantia sunt et solida, puta idem numero semper sibi constans ignis sulphurens. Alludit ad Isaiae cap. XXVII, vers. 10, ubi Propheta agens de Bosra, quae Idumea erat metropolis, excidio et conflagratione per Nabuchodonosor, ait: « In sempiternum ascendet fumus ejus. » Hie est ergo a Tartarus horrificos eructans fauces astus, ut ait Luciferus, lib. III. Quocirca vere damnatus quidam apparet suo amico, qui ei prius suas offerebat, respondit: « Sine penitentia sunt judicia Dei in inferno. Dum rullastris polus, dum pulsat littora pontus, pro criminibus meis puniar. Si totus mundus mihi remedio exquireret, aeterna tamen et innumeraria penarum genera patiar. »

DIE ET NOCTE, — id est semper. Nam proprius apud inferos nulla erit dies, sicut apud superos et Beatos nulla erit nox; sed his una perennis dies, illis una et perennis erit nox.

Moraliter, hec cogitant peccatores, qui peccando accepissent imaginem bestie, id est diabolii, item si quis bestia ad peccatum tentat et sollicitat, nimis qui sint fructus, quae peccati. Scilicet **primo**, quod peccator habet de vino ira, id est, de felle Dei. **Secondo**, quod vino hoc mixtum est mero suppliciorum omnium, sine ulla aqua aut gutta consolationis. **Tertio**, quod cruciabitur igne et sulphure. **Quarto**, quod erit probrum et ludibrium in conspectu sanctorum Angelorum, et ante conceptum Agni. **Quinto**, quod fumus tormentorum ejus ascendet in secula seculorum. **Sexto**, quod non habebit unquam requiem die ac nocte, nec ab igne corporis.

(I) Veteres vino addebant varia pharmaca et condimenta: hinc **mixtum**, **misere**, pro **infundere**; vino ita mixto addebant insperata aquam, ut vino ejus mollirent. At hoc vino ira Dei non temperatur aqua dicit Joannes, sed mero fore, ut iram rigorem implacabilemque significet.

re, nec a verme conscientia per omnem eternitatem. Hic cogitans percellatur, dicitque : Ego non ero tam demens, ut parvo melle eternum fel enam, ut modica volupiae peccati, immenses gehennas ignes at sulphuris mihi accersam : « Momentaneum enim quod delectat, sed eternum quod cruciat ».

Quocirca hisce Apocalypsis verbis S. Cyprianus, lib. IV, epist. 6, fideles adhortatur ut usque ad martyrium resistant tyrannis et Antichristo. « Venit, inquit, Antichristus, sed et supervenit Christus; grassatur et saevit inimicus, sed statim sequitur Dominus, passiones nostras et vulnra vindictarum. Irascit adversarius et minatur, sed est qui possit de ejus manibus liberare. Ille metundens est, cuius frumento nemo potest evadere. Si quis adorat bestiam et imaginem ejus, etc., bibet de vino ire Dei. » Et mox : « Ecce agnus sublimis et magnus, et corone coelestis premio glorirosus, ut spectet nos certantes Deus, et super eos quos filios facere dignatus est, oculos suos pandens certaminis nostri spectaculo perfuratur. Speculant Angeli ejus, spectat et Christus. Quanta est glorie dignitas, quanta felicitas proside Deo congreedi, et Christo judice coronari ! Inlegros honor, lapsos dolor ad praelium provocet. » Et in fine : « O dies ille qualis et quantus adveniet, fratres, cum cooperari populum suum Dominus reconsire, et divine cognitionis examine singulorum merita recognoscere, misericordie in gehennam nocentes et persecutores nostros, nobis vero mercedem fidei et devotionis exsolvere, » etc.

12. HIC PATIENTIA SANCTORUM EST, QUI CUSTODIUNT MANDATA DEI, ET FIDEM IESU. — Sainta verba, non tertii Angelii, sed Joannis, qui hoc quasi epiphonema elicet, et annofat ad tres voces trium Angolorum, q. d. Cum Babyloniam deciderit, omnesque impiti bibent de calice ire Dei, tunc apparebit fructus non solius fidei, ut volunt hereticorum, sed patientia et obedientia Sanctorum, qui timiles Dominum, diemque iudicii, inter tot impios, infer tot tentationes, persecutions, tormenta, et martyrium, constanter usque ad mortem custodient et fidem Iesu, et mandata Dei. Nam hi imminentes erunt a plagiis, quibus in die iudicii punientur impiti, et insuper amplis praemissis, puto eterna felicitate, donabuntur.

13. ET AUDIVI VOCEM DE COELO DICENTEM MIHI : SCRIBE : BEATI MORTUI QUI IN DOMINO MORIUNTUR. — Aliquid haec intelligendum de Martyribus, qui in « Domino », id est pro Domino, vel propter Dominum moriuntur. Sic Jacob, Genes. xxix, vers. 18, in Hebreo dicuntur servisse בָּרָךְ Berach, id est in Rachèle, hoc est, pro Rachèle, septem annis Labano : et sic, alibi saepe , id est in, caput propter. Ita S. Ambrosius, Anserius, Haymo, Aleazar, qui ait : Loquitor haec vos de his qui fortiter mori deceverunt (hoc enim moriendi decretum significat וְמוֹרִיתָנָה) potius quam sceleris aliquid contra Deum admittere, q. illi

qui profinus firmiter apud se statuant vitam ipsam Christo libenter immolare, ac morti seipso, cum opus fuerit, destinare : ex eo ipso temporis puncto incipiunt ingenti pace, animique tranquillitate perfrrui, ac a laboribus et arsumis requiescere. Hoc est enim quod subdit : Amodo jam dicit Spiritus, ut requiescant, q. d. Antequam reipsa moriantur, statim ac se morti pro Christo devoteos, ex eo tempore jam depositis laboribus requiescent, quae reapse occubuerint. Vide hic quam efficax felix sit seruus et efficas Deo serviendi propositum ; facit enim ut pacati et tranquilli omnino vitam agant fideles, mox ut resolvierint, Christique cruxem, labores et mortem strenue amplexi apud se plate statuant; rursum facit ut in opere sint efficaces, ut mox dicam.

Verum planius et plenius alii huc ad quoslibet Sanctos referunt, sive Confessores, sive Martyres. Hi enim omnes beati sunt, quia in Domino, » id est in fide, charitate et gratia, ac amicitia Dei moriuntur. Ilti Primasius, Andreas, Beda, Richardus, Joachim, Pannionius et alii. Unde S. Bernardus : « Mori, ait, pro Domino, Martyrum est; in Domino autem mori, Confessorum. » Rursum in « Domino », id est, in Domini quasi manu, aut potius simu « moriuntur », id est, dormientes requiescent, quomodo de S. Stephano, Actor, cap. vii, dicitur (quod etiamnum pili in fidelium morte usurpant, dicuntque) : « Obdormivit in domino, » etc.

BRATI MORTU, etc. — Præclare S. Cypriani sumos exhortans ad fortē patientiam, lib. II. Mortalitate, sive peste grassante tunc : « Adversa, inquit, non debilitat, nec frangunt Christiani fidem, sed potius ostendat in collatione virtutem, cum contempnenda sit omnis injuria malorum presentium, fiducia futurorum bonorum. Gubernator in tempestate dignositor, in acie milles probatur. Aversa non avocant a fidelis virtute, sed corroborant in dolore, etc. Quanta sublimitas inter ruinas generis humani stare credimus ! » Et mox : « Mortalitas Christianis prestat quod martyrium : copiosum libenter appetere, dum mortem discimus non timere. Non est exitus, sed transitus, et temporalis itinere decursus ad aeternam transgressus. » Sic et S. Bernardus, cap. xv De Natura et dignitate divinae amoris, mortem vocat Pascha. « Hunc transitum, inquit, ad vitam miseri infideles morte appellant, fideles autem quid, nisi Pascha ? quia moritur mundo, ut perfecte vivat Deo. Ingreditur locum tabernacula admirabilis usque ad dominum Dei. » Rursum S. Cyprianus, lib. IV, epist. 6 ad Tiburtianum : « Gravior, ait, et ferocius pugna nunc innuit, ad quam virtute robusta parare se debent milites Christi (immense persecutio Decii et Valeriani), considerantes idcirco se quotidie calices sanguinis Christi bibere, ut possint et ipsi propter Christum sanguinem fundere. » Idem De Exhortat. Martyrii do-

cet « timendas non esse injurias et penas persecutionum, quia major est Dominus ad protegendum, quam diabolus ad impugnandum. » Quocirca « in persecutionibus nemo cogitet quod periculum diabolus importet, sed consideret quod auxilium Deus prestat. Nemo difficile vel arduum putet esse Martyrem fieri, quando videat Martyrum populum non posse numerari. » Idem (vel quisquis est Auctor), tract. De Laude Martyrum, hosce vel titulos, vel stimulos sparsim dei martyrio. **Primum :** Almpavidos, ait, animos dat dolori. **Secundum :** Mens crescit pugna; pulsata licet cerebris, haeret immobility, ut rupe pulsata fluctuat. **Tertium :** Morte vitam condemnat, ut vitam morte custodiatur. **Quartum :** Miles triumphalibus de hoste spoliis onus, vulneribus suis gaudet. **Quintum :** Nec timendum illis, quorum spes eternitatis et vita celestis est, ac salus de promissa immortalitate latetur. **Sextum :** Quorum animo despectus hic mundus, et alienata seculi facies, quibus semper hic mandus loco carceris. Nec poterit amare martyrium, nisi ante oculis seculum. **Septimum :** Martyr velut socio Christi cruce decoraris. » Et sub initium : « Prædaurantibus licet costis resultans ungula recurva in vulnus, et eundis flagris cum avulso corporis parte rediens habentur, stat immobility tamen potius suis fortior; hoc solum secum ipse convolvens, quod in illa crudelitate carnificium, plus pro quo patitur, Christus ipse patiatur. Quid est ergo martyrium ? delictorum finis, periculi terminus, dux salutis, patientie magister, dominus vita : quo perfecto etiam ea occidunt, que in future discrimine potuerint tormenta reputari. » Vnde eundem lib. De Bonis patientie. Insuper S. Augustinus in Sentent. sententia 148 : « Mors, ait, etiam piorum, peccati pena est. Sed ideo ipsa dicitur bona, quia illa bene utuntur, quibus finis est ad malam temporalia, et transitus ad vitam eternam. Sicut enim iniusti male uti non tantum malis, verum etiam bonis : ita etiam justi non tantum bonis, verum etiam malis bene uti. » Hic bonus usus maxime fit per patientiam, ut indicat hic S. Joannes, de qua S. Augustinus, sententia 33 : « Tota, ait, fiducia salutis, tota patientie fortitudi, ad eum qui in sanctis suis mirabilis est, referenda est ; quia nisi in illis Dominus esset, furor impiorum fragillitas succumberet humana. »

Nota : Ambrosius et Aleazar per mortuos hic intelligent eos, qui mortui sunt non corpori, sed mundo, sive qui mortui sunt non physique, sed mystice et spiritualiter ; qui enim physice mortui sunt, amplius mori non possunt, quod tamem de mortuis ? dicitur. At enim : « Beati mortui, qui in Domino moriuntur. » Unde Aurelius haec refert ad Monachatum restauratum in monte Cassino anno Christi 716, quando et Carlemannus, frater Pipini regis Francorum, ibidem factus est monachus, ut et Chilpericus, Rex Francorum,

aliquae regum et principum filii facti sunt monachi. Monachi enim sunt mystice et civiliter mortui, tum quia secularibus negotiis sunt defuncti, tum quia eum S. Paulo mortificationem Jesu, semper in corpore, et magis in anima circumferunt. De qualibus ait idem Apostolus Coloss. iii, vers. 3 : « Mortui estis, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. » Illi proinde duplice fructu gaudent. Prior est, quod iaceat pace et letitia conscientia fruantur, ut experientia constat, et vox divina hic promittit, dicens : « Ut requiescant a laboribus suis. » Posterior est, quod « opera eorum sequuntur illos, » quia cum sua firma resolutione mortem quasi devorarent, hac de causa postea in opere ipso viribus non deficiunt, sed stabiles potius, et in actionibus suis efficaces, constantes, patientes et fideles Christi amatores inveniuntur, juxta illud Proverb. xii, 20 : « Qui pauci inueni consilia, sequitur eos gaudium. »

Verum haec partim accommodatia, partim mystica et tropologica sunt. Dico ergo ad litteram τὸς μορτὺς ample sumi, scilicet pro mortuis tam in presenti et in futuro, quam in praeterito, ut significet tam morientes et moriuntur, quam de facto iam mortuos, quasi dicat : « Beati » sunt « mortui, » id est morientes, moriuntur et mortui ; qui moriuntur, moriuntur, vel mortui sunt in Domino. Sic enim Hebrew saepe ampliant tempora suorum verborum, ut sub praeterito intelligent presens et futurum ; et vice versa sub praesenti praeterito et futurum, atque sub futuro praesens et praeteritum.

Porro, ut quis moriatur in Domino, vivere debet in Domino, id est, in Dei gratia, lege et voluntate. Dicebat Balaam, Numer. cap. xxii, 10 : « Moriatur anima mea morte justorum, et fiat novissima mea horum simila. » Sed sapientius dixisset : « Vivat anima mea vita justorum, ut moriatur morte justorum. » Fere enim bona vitam bona mors, et malam vitam mala mors sequitur, ut ait S. Augustinus. Sicut ergo Romae mori non potest, qui Romæ non vivit ; sic qui in Deo non vivit, in Deo mori non poterit : et contra, qui cum Deo conjunctus vivit, in Deo etiam morietur.

Denique nota hic beatos non dici viventes, sed mortuos, ut significetur ante mortem neminem esse, nec dicendum esse beatum. Clarius id significant grecia, que sic distinguunt, ut « amodo » quod sequitur, sit finis sententie praecedentis, ut sit sensus : « Amodo, » id est, posthac, erunt beatui qui in Domino mortui fuerint. Denique sequitur : « αλήγεται τὸν νεκρόν, id est, etiam dicit Spiritus, vel certe dicit Spiritus ; » et enim « si affirmans et asserentur est. Videlicet id ipsum per umbram Gentilis Philosophus Solon, cui Crœsus opulentus Lydorum rex, ostendens suas opes, rogavit num quom nosset se beatorem ; respondit Solon nosse se Tellum civem suum, qui honestis relictis liberis, cum nihil ei in vita deful-

sel, fortiter pro patria dimicans cum laude occubuerat. Rogavit deinde Cresus, post Tellum num quem alium cognoscere beatorem; respondit Solon nosse se Cleobin et Bilonem, singulari et inter se, et in matrem pietate viros, qui remorantibus bobus, jugum ipsi plaustris subiissent, et matrem gratulantes civibus exultantes traxissent ad Junonis templum: inde sacris peractis epulati, non surrexisserunt postridie, sed in tanta gloria vitam cum more suaviter commutassent. Quid nos? (inquit ipa jam incensus Cresus) nulione nos numero inter beatos habes? cui Solon: « Beatus est, ejus prosperitate Deus exitu et morte confirmavit; at vivens adiuu, et perueniens in vita expositi beatitudine, sicut certant preconium et corona, fluxa est et vana. » Egredit hunc Crosus, et pauci post captus a Cyro, damnatusque ad rogum, exclamavit: Solon, Solon, Solon, nunc exterior venia fuisse tuam de beatitudine sentientiam. Ita Phlarchus in *Solone*. Hac de causa Ecclesia diem mortis Sanctorum vocat natalem, quia eodem resuscitatur in vitam beatam et gloriosam. Natalitia ergo Sanctorum vocat et recolit, non ea quibus cum peccato nascentur ad vitam mortalem, sed ea quibus per temporalem mortem transirent ad vitam beatam et immortalē.

Moraliter innuit hic S. Joannes mortem beatam et perfectam eorum esse, qui « in Domino », id est, in Domini Dei commemoratione, invocatione, amore, ideoque in actu charitatis, animam efflant; quod proinde omnibus desiderandum et reipsa facendum est. Ita mortuus est S. Augustinus recitans cum lacrymis Psalmos penitentiales in actu contritionis, qui est actus amoris Dei, teste Posidonio in ejus Vita. S. Hieronymus obit exhortando suos ad amorem Dei et proximi. S. Ambrosius subito post sanctam Synaxin raptus, colloquens cum Christo Salvatore expravit. S. Antonius de Padua animam feo reddit, recitato hymno ad beatum Virginem, exultans in Christo. S. Thomas Aquinas, elevatis in celum oculis et manibus, alta voce pronuntians illi *Canticum*, cap. vii, vers. 11, verba ultimō a se explicata: « Veni, dilecte mi, egrediamur in agri nū, moriens in celum elevavit. S. Ludovicus fixis in celum oculis, ardentē spe et amore suspirans: « Intrao in domum tuam, Domine, adorabo ad templum sanctum tuum, et confitebor nomini tuo, » spiritum Deo et celo reddidit. B. Petrus Celestinus, qui renuntiatus pontificatus in cœrum redit, post magnos labores et cruces decipitus, psalmum centesimum quinquagesimum instar cygni canens, ultimes ejus verbis: « Omnis spiritus laudet Dominum, » immortuus est. Iohannes Gerson, Cancellarius Parisiensis, in quo sanctitas cum doctrina de excessu certabat, explicans quinquaginta proprietates divini amoris ex *Canticis Cantorum*, viva facie, ore et corde, identidem repetens suspiransque: « O Domine,

fortis est ut mors dilectio tua, » animam amantem Deo amato reddidit. S. Franciscus Xaverius, Indorum apostolus, manus tenens crebroque osculans Christum crucifixum, se ingemans: « O Jesu, Deus cordis mei, » in cor ejus spiritum suum depositum.

Beatores sunt, qui non tantum in actu, sed ex actu et vi amoris Dei moriuntur. Ita mortua est Beata Virgo ex languore et desiderio videnti Christum suum Filium. Diebat enim illud Spouse in *Canticis*: « Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amo languorem. » Ita ex amore mortua est S. Maria Magdalena, quae quotidie vi amoris ab Angelis septies in aereis elevaratur. Nam quādā dominica rapta in ecclēstiam, ibique contemplationē dedita, lacrymis perfusa, elevalis brachii S. Synaxin a S. Maximino percipiens, ad Christum sibi dilectum evolavit. S. Franciscus ex vehementia amoris crebras patiebatur exstasēs et deliquia, fundamēte acceptis sacris stigmatis in Christum crucifixum quasi transformatus, consumptis viribus et spiritibus naturalibus, vi amoris divini tabescēbat, ac deficiens, pronuntians illud *Psalmi* centesimi quadragesimi primi: « Edue de custodia animam meam ad confundendum nūmī tu; me exspectant justi, donec retributas mī, » exprimat anno etatis quadragessima quinto. Sic prævehementia amoris vitam abbreviarent mortemque sibi accelerarunt S. Catharina Senensis, moriens in etate florēti, anno trigesimo tertio; S. Carolus Borromeus, moriens anno etatis 26: noster Stanislaus Kostka, ejus cor in amorem erubebat, ut crebro injecta aqua refrigerari debet, unde ad vigesimum etatis annum non pervenit.

AMODO JAM DIGIT SPIRITUS, UT REQUIESCAN (perferam Beza, « quoniam requiescant) **A LABORIBUS SVIS.** — « Amodo, » id est, ex nunc et deinceps in eternum, puta a tempore mortis illico requiescent, et requiescent in omne ævum. Ita Ambrosius, Haymo, Beda, q. d. Usque ad mortem oportet laborare, certare, post mortem dicatur: « Cum derelictus dilectus suis somnum, ecce hereditas Domini. » Ita, inquit S. Bernardus, serm. *De Virgin.*, « S. Germanus, Pontifex Altissidorensis, Romanus petens, cum Eduam devenisset, ad tunulum S. Cassiani diversit; quem proprio vocans nomine: « Quid, inquit, agis, frater charissime? » Et ille de tempulo: « Iudeiter, inquit, in pace requiesco, et adveniūm Redemptori expecto. » Pro amodo grecæ est *vix*, id est *ulique*, profecto, ita prorsus, in eo vero, merito certe.

Obligant heretici: Si justi omnes mox a morte requiescent a laboribus; ergo nulli eunt ad Purgatorium ejusque crucias. Respondeo negando consequentiam. Nam *prime*, quod dicitur hic iustos requiescent a laboribus, in alię hujus vite, quos scilicet exantrarunt in mortificatione passionum, in observatione divine legis, et in persecutionum tolerantia. Hi enim mox a morte ab il-

requiescent; sed si quid adhuc labis habeant, illud detergendum est in Purgatorio. Adda eos in Purgatorio requiescente in certa spe salutis et gloria brevi astante, que, dum aderit, reipsa in eternam requiem introibunt.

Secundo, Turrianus, et ex eo Franciscus Suarez, III part., tract. *De Punitientia*, disp. XLV, set. I, cōsentit S. Joannem hic loqui tantum de perfecte justis, qui nulla labore culpa, etiam venialis, nullo quoque reatu poena pro culpa luendae obstriciti sunt, sed puri prorsus sunt et liberi. Hi enim cum nullum habeant debitum, mox in eternam requiem transeunt.

Tertio, Gregorius de Valencia, III part., tract. *De Loci antivariis post mortem*, disp. XI, Quest. I, puncto 3, respondet vocem « amodo », non ad tempus determinatum mortis cuiusque justi ferri, sed ad totum illud tempus militantis Ecclesie. Voluit enim Deus hic significare, hoo ipso tempore quo Ecclesia nunc in terris militat, et persecutio patitur, habere etiam in regno celesti suum locum, et Ecclesiam aliquam triumphantem, ubi Beati requiescent, cum plane purgati fuerint: neque exceptare ipsum tempus extremi iudicii et res rectionis corporum, ut prius anima recipiuntur in beatitudinem, idque ut haec ratione animalia eos ad constantiam in perpetuō. Unde præcessit: « Hic, » id est, hoc tempore, « patientia Sanctorum est, qui custodiunt mandata Dei et fidem Jesu; » ac mox subdit: « Beati mortui qui in Domino moriuntur, amodo, » etc. Ita et S. Augustinus, lib. XX *De Cœlit.*, cap. IX.

SPIRITUS, — *vix*, puta Spiritus Sanctus. **Secundo**, Haymo, Richardus et Ansbertus: Spiritus, inquit, id est Sanctissima Trinitas. **Tertio**, Panponius: Spiritus, id est, Angelus qui Joanni loquebatur.

OPERA ENIM (nam *si*, id est *autem*, capitul pro *vix*, id est *enim*: ita notat Maldonatus et fatetur Beza) **ILLORUM SEQUENTUR ILLOS**. — *Grace præ vix*, id est *cum illis*, q. d. Comitabit illos proxime et individuē (sicut famili comitantur herum, maxime principem, sit Hugo), ut ante regem gloriarum cum pulcherrimo operario comitatus appearat. « Ad quid, » id est, S. Bernardus, sequitur opera Sanctos, nisi ut laudent eos in portis opera eorum? »

Secundo, opera, id est merces operum. Ita Alselmus, Richardus, Haymo. Opera ergo precedunt merito, sed sequuntur premio. In morte nos deserent amici, opes, honores; sola opera nos sequuntur, ut pulchritus similitudinibus declarat Barlaam Josaphat regi, apud Damascenum in *Historia*, cap. XIII. Nudus ergo mors hominem opibus, non operibus. Nota: Sicut opera bona sequuntur hominem, ita et mala. Unde S. Augustinus, hom. 42, inter 30, cap. viii: « Ipsa, inquit, est infelicitas hominum: proper quod peccant (scilicet opes, delicias, honoros), morientes hic dimi-

tunt, et ipsa peccata secum portant. » E contrario Sancti labores et dolores, per quos meriti sunt, hie dimittunt, et ipsas virtutes ac merita secum portant ad premium mox adipiscendum. Pulchritus S. Bernardus, serm. 2 in *Resto omnium Sanctorum*: « Quanta, inquit, est felicitas eorum, quam immensa letitia, qui nimis triplex gaudio, de recordatione transacte virtutis, de exhibitione presentis quietis, de certa expectatione futura consummacionis exullant. Dicunt enim singuli animi quibus jam datum est ad hanc regem pervenire: In pace in idipsum dormiam et requiescam, quoniam tu, Domine, singulariter in spe constitueristi me. Et: Convertere, anima mea, in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi. Quia eripuit animam meam a morte, oculos meos a lacrimis, pedes meos a lapsu. Hoc est suavissimum anima stratum, quod nullus lam laret aut riget lacrymas, quando abs terget Deus omnem lacrymam ab oculis eius. » Et mox: « Sit ergo beatus anima euleitra, conscientiae sue puritas; sit capitale, tranquillitas; sit opertorum ejus, securitas: ut in hoc interim strato dormiat delectabiliter, feliciter requiescat, » etc. Et superius: « Nem parvam aliquam requiem aut latitudinem suspectur eorum, qui ab omni penitus molestia liberi, recognoscant annos suos in dulcedine anima sue; letabuntur pro diebus quibus humiliati sunt, annis quibus viderunt mala; cum juenda admiratione et mira juventudis considerant pericula que evaserunt, labores quoq[ue] pertulerunt, certamina quoq[ue] vicerunt; et pro his omnibus certa et indubitate fide expectant beatam spem, et adventum glorie magistri Dei et Salvatoris sui, qui suscitabit corpora eorum configurata proprie corporis claritat. » Idem S. Bernardus, epist. 103 ad *Romanum*: « O quam beati mortui, inquit, qui in Domino moriuntur, audientes a Spiritu, ut requiescant a laboribus suis! Non solum autem, sed et succedit jucunditas de novitate, et de aeternitate securitas. Bona proinde mors justi proper requiem, melior proper novitatem, optima proper securitatem. E contra mors peccatorum pessima. Et audi unde pessima. Mala siquidem est in mundi ammissione, pejor in carnis separatione, pessima in vermis ignisque duplicit contritione. »

14. **Et vidi, et ecce nubes candidam, et super nubes sedemēt similem filium hominis**, — sollicit Christum regem et judicem, qui sedebit in judicio in nube candida, ut indicet candorem ejus, atque in iudicio nullum fuctus et pretestibus fore locum, sed omnia manifesta et sincera futura. Habet falcem acutam, quia venit demersurus universum mundum illaque finem impositurus: ita Andreas. Unde Matth. cap. xiii, vers. 39, dicitur « messis, » id est messio, et consummatio saeculi est. « Aureolus per Filium hominis intelligit Pipinum, filium Caroli Martelli, qui pro Chilperico factus rex Francorum, illud regnum pro-

pagavit. Hoc accommodatitum est, non templo, id est e Roma, exxit anno Christi 73, ob persecutiones Astulphi, regis Longobardorum,

perrexitque in Franciam ad Pipinum, ejus opem implorans. Pipinus ergo, copias collectas, quasi facie sua demessuit exercitum Astulphi.

15. ET ALIUS ANGELUS EXIVIT DE TEMPOLO, — id est, de penetrali Dei colesti, puta de loco Beatorum in celo, deferens scilicet ad Christum omnium Sanctorum et celitum desiderium de consummatione mundi, punitione impiorum, et gloria justorum: de quo dixi cap. vi, vers. 10: « Usquequo, Domine, non vindicas sanguinem nostrum? » Ait ergo Christo :

Mitte falces (hoc est demete), quoniam arsis terre. — Alcazar per messem accepit ubem animarum segetem, et copiosam Genitum conversionem, quam suis concionibus collegebant Apostoli, a Christo ad id ipsum missi, de qua dicitur *Luce* x, 2: « Messis quadam multa, operari autem pauci. » Verum agitur hic de messe mundi in die iudicii. Alludit enim ad *Joel*, iii, 13:

• Mitte falces, quoniam maturavit messis: ubi agi de die iudicii patet ex eo quod praecessit versa.

12: et Consurgant, et ascendant Gentes in vallem Josaphat, quia ibi sedebut ut judicem omnes gentes in circuitu. » Sensus ergo est, q. d. Angelus: O Christe, mete, id est, demete homines, animales omneque vivens. Hoc enim desiderant anime Martyrum omniumque Sanctorum, qui me hac de causa ad te legatum miserunt, quia plena natura est messis, id est, quia completus est electorum numerus, aquae ac eurus mundi, seculaque a Deo praestituta iam evoluta sunt. Proprius autem hic intendit dicere completemus esse Electorum numerum; hos enim maxime amat et intendit Deus, a propter eos seculum totum dispositus, illudque vel arcavat vel prolongavit. Atque hoc est falsus et messis tritici. Nam de falce reproborum sequitur, eamque inducit sequens Angelus. Ita S. Gregorius, lib. XXXIII *Moral.*, cap. x, Beda, Ansbertus, Haymo, Pannonius, Viegas, Riba et alii, Cur iudicium Deli comparetur falei causam dat S. Gregorius: « Potestas, inquit, divini iudicii, quia infra se omnia incidendo complectitur, falcis appellata signatur; in fale enim quidquid inciduntur, quaqueversus decatur, intus cadit. Et quis potestas superni iudicii nullatenus evitatur (*infra ipsam quippe sumus, quolibet fure conemur*), recte, cum venturus iudex ostenditur, falem tenere perhabeat: quia, cum potenter ad omnia obviat, incidenter circumdat. » Porro Christus petitioni Angeli hujus, et Martyrum ac Beatorum obsequientis, piosque et electos demetit, finemque mundo imponit. Hoc est enim quod subdit: « Et misit qui sedebat super nubem, falem suam in terram, et demessa est terra. »

Aureolus sequens filium chronologiae sue, per hunc angelum accipit Stephanum Papam, qui e

(1) Ab hoc verso usque ad finem cap. excidium Roma sym solis massis et videntem, que antiquis Prophetis vulgata erant imagines ponarum et interitus, declaratur tanquam *mox futurum*.

(2) Scu vineaticum, ut ait Varro.

eus Elias, id est zelus: « Mitte falcem, et videntem botros terre, quia uite hujus amputatio et in torcular immisso, ut ibi conteratur, id est passiones et martyria, sunt res que directe celestem sapientiam attingunt, quam Deus suis martyribus copiose elargitur. Porro botri mittuntur in lacum ire Dei magnum, quia maximus fuit Martyrum numerus, qui suo sanguine iram Dei contra hostes restinxerunt, eumque hominibus conciliarunt.

Pannonius quoque per Angelum hunc accepit Elias. Elias enim videtur notari, cum dicitur angelus hic potestabat habere super ignem: hanc enim habuit Elias, qui ter ignem de cœlo evocavit, ut dixi cap. xi, vers. 3. Ipse tamen alium dat sensum, q. d. Elias clamat ad Christum, ut potestabat iudicari et vindicari in impio et Antichristianis exercitent in fine mundi.

Hoc perlit expositio et propheta Abbatis Joachimi, qui per hunc angelum intellexit et predixit Ordinem Eremitarum S. Augustini, paulo post sua tempora institutum. De eo enim sic sit, explicans hunc angelum: « Surge Ordo, qui videtur novus, et non est, induit nigris vestibus, et desuper accincti zona pellica. Hi crescent, et fama eorum divulgabitur: et praedicabunt fidem, quam et defendent usque ad mundi consummationem in spiritu et virtute Eliae. Qui erit Ordo Eremitarum amulantiam vitam angelorum. Quorum vita erit quasi ignis ardens in amore et zelo Dei, ad comburendum spinas et tribulos, hoc est, ad consumendum et extinguendum perniciosam vitam pravorum, ne mali amplius abutantur Dei patientia. » Quod Joachimi orationem citans S. Antonius, titul. ult., III part. *Histor.*, ex eo probat illum habuisse spiritum propheticum. Joachim enim id dixit et predixit sub annum Domini 1200. Ordo autem Eremitarum S. Augustini institutus, vel potius restauratus est ab Innocenti IV Pontifice, anno Domini 1243, ut docet idem S. Antonius, III part., tit. XXIV, cap. xiv, et ex eo P. Hieronymus Platus, lib. II *De Boni status Religiosi*, cap. xxii.

Tertio, Ansbertus et Haymo hunc angelum, aquae ac praecedentem, volunt esse Christum qui habet potestatem super ignem, quia potest Spiritum Sanctum mittere in corda fidelium. Nam, ut ait ipse *Luce* XII, 49: « Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut ascendatur? » Egreditur de altari, quia est Pontifex.

Verum hic non agitur de martyrio ad missione Spiritus Sancti, sed de die iudicii et vindictae, et consequenter ignis haec non est charitatis, sed conflagrationis mundi vel inferni.

Quarto, Aureolus et Lyranus per angelum hunc tenetem falem intelligentem Carolum Magnum, qui demessuit infideles; per alium vero angelum exuentem de altari intelligentem Adrianum Papam, qui opem Caroli imploravit contra Desiderium, regem Longobardorum: quem proinde Carolus vivum cepit, et regnum Longobard-

(1) « Qui habebat potestatem supra ignem. » Allicillus potentissimus, seu igne poterior. Rosenmüllerus: supra ignem, scil. super altari suffitus.

Allier Viegas: Falx, inquit, messoria tritici periret ad secos: sicut enim messis est arida et seca, ita et senectus; falx vero putatoria uarum perficit ad juvenes, qui sunt quasi botri pulchri et florentes, ac succo et sanguine pleni: utrosque enim metit et patet mors. Verum prior sensus aptior est, ut patet ex textu et ex dictis. Unde et sequitur: «In lacu ira Dei,» grecè εἰς τὸν νόον. Id est in lacum, in quem exprimitur et recipitur uarum liquor (1).

20. Et EXIXIT SANGUIS DE LACU USQUE AD FRENOS EQUORUM PER STADIA MILLE SEXCENTA. — Arabicus verit, et exixit sanguis de torculari ad frenos equorum, mille et sexcenta millaria. Sed male pro stadia ponit *millaria*, quia stadiis octuplo sunt majora; nisi forte in Syria, vel alibi, millaria adeo brevia sint, ut stadiis sequentur. Alcazar, qui de sanguine Martyrum haec accipit, dicit enim exivisse ad frenos quatuor equorum quadrigenitum Christi: Quatuor hi qui sunt, inquit, ii de quibus cap. vi, vers. 2 et sequentibus; scilicet *primus* albus, qui significat mansuetudinem Christi et Martyrum; *secundus* rufus, qui corundem zelum; *tertius* niger, qui eorumdem modestiam; *quartus* pallidus, qui eorumdem mortificacionem representat. Porro in stadiis 1600 alluitur ad longitudinem terae promise, quae fuit 160 millaria, ut sit S. Hieronymus, epist. 129 (qui et insinuat haec 160 millaria Palestina, sive 1600 stadia, facere 200 millaria Romana; quod etiam asseverat Alcazar), que praeceps faciunt 1600 stadia. Vocat vera stadia, quae alludit ad agones Martyrum, qui fieri solebant in stadio. Terra autem promissa significat Ecclesiam. Sensus ergo est, q. d. Tota Ecclesia, totusque orbis quasi irrigatus est, et decoratus copia et ubertate sanguinis, quem recens conversi pro Christo profundebant.

Porro 160 millaria facie 1600 stadia patet. Nam milliare continent ova stadia; Romanii enim singula passibus dant quinque pedes, et stadiis singulis passus 125, qui Romanos pedes confidunt 625. Ceterum in Graecorum dimensione decem stadia milliare unum, sive mille passus justa conficiunt. Quippe apud Graecos passus unus sex continet pedes (qua mensura humana staturam adequalat), et stadium unum centum passibus, sive statuus humanus constat, id est pedibus sexcentis, ac propiore 160 millaria praeceps sunt stadia 1600. Quod autem Romani ad unius stadii dimensionem adjiciunt 25 pedes, id propterea fit, quia ex communioribus Graecis pedibus, 24 pedes exequabant longitudinem 25 pedum Romanorum. Quare ut in stadii mensura Romani cum Graeciis convenient, stadio tribuebant Romanos pedes 625, sive (quod idem est) 125 passus Ro-

(1) Vers. 20. ** Extra civitatem, * Sanctam sci, id est extra Ecclesiam. Alludunt ad consuetudinem Hierosolymitanorum.*

(2) Igitur stadium unum continebat Galli. circiter 185 metras.

hic innu videtur, tum quia hic locus satis capax est, ut capiat omnes omnium temporum reprobos et damnos. Est enim hoc spatium 1600 stadiorum circiter tantum, quantum est Roma Bononia, aut Iruxellis Parisios: quod plurimos et quasi innumerous hominum miliones complecti posset, presertim aequalmente justa et proportionata tam latitudine, quam profunditate, qualis est in inferno. Nam, ut alii Isaías xxx, 33: «Preparata est ab heri *Topheth* (id est ab aeterno gehennæ), a rege preparata, profunda et dilata.» Nam 1600 stadia faciunt ducento millaria Italica; milliare enim continet mille passus, indeque dictum est milliare. Passus continet quinque pedes, pes quatuor palmus, palma quatuor digitos transversos. Stadium autem est octava pars milliaris, continetque passus 125. Ergo 1600 stadia faciunt ducenta millaria; haec enim sunt octava pars mille.

Confirmatur haec sententia, primo, quia S. Joannes hic infernum vocat lacum ira Dei magnum; est ergo ingens valde et magnus, ut beo ira Dei aliquatenus respondet et commensuratur. Rursum diserte ei assignat stadia mille sexcenta, que cum proprio accipere possimus, cur ea alio torqueamus? Quod enim aliqui viri docti hec stadia censcent esse loca, quae occupabant dannum in die iudicii circa vallem Josephat, non videtur esse ex mente S. Joannis, qui haec stadia assignat lacui ira Dei. Hic enim lacus in quo calcantur dannati, sine dubio est infernus. Secundo, quia dicimus infernum in Scriptura et a Patribus vocatur abyssus, quia est profundissimus et maximus, ut videatur esse *eternum*, id est, *sic fuero*. Tertio, quia ignis conflagratus mundi totum occupabit orbem, scilicet totam terram, totam aquam, totum aerem usque ad celum. Hic autem ignis totus ibit in infernum, coque secum convolvet dannatos: ignis autem tantus et tam vastus, est densus, vastissimum poscit locum. Quarto, incendium Sodoma et Pentapolis extendit se ad septuaginta duo millaria in longum, et novemdecim in latum, teste Josepho et aliis: complexum enim est quatuor urbes valde a se distantes: hoc autem fuit typus incendi inferioris. Quinto, *Etiam* aliquando flammis et cineras erucavit et ejaculata est ad triginta millaria: similia scribit Plinius de Vesuvio. *Etiam* autem et Vesuvius tantum sunt umbra, et, ut aliqui vocant, os inferni. Sexto, quia ex visionibus constat amplissimas esse gehennæ flammas. Tales enim tantasque vidit S. Fursey, et S. Diethelmus apud Venerabilem Bedam, lib. V *Historia Anglicana*, cap. xiii. Septimo, quia valde verisimile est in inferno demones habitu corpora ignita, tum ut ipsi magis puniantur, tum ut horribili sua spectaculo plagis et tormentis corporeis, magis puniant dannatos: de qua re plura dixi *Isaiae xxiv*, sub finem capituli. Infernus ergo maximus sit opertus, utpote qui capiet tot milenos milliones, non

solum hominum damnatorum, sed et demones corporatorum.

Contrarium tamen sentit P. Lessius, lib. XIII *De Perfectioribus divinis*, cap. xxv. Ubi primo, doest infernum non esse aliud quam stagnum ignis et sulphuris, *Apocal. xx, 13*; secundo, hoc stagnum esse in medio terre, ita ut centrum stagni, centrum inferni, et centrum terra sit unum idemque, sulphureo illo stagno circa centrum se in orbem colligente: quocumque stagnum hoc habere murum spississimum et impermeabilem, qui omnem evadendi spem damnatis admet; ambit enim spissitudine terre, quae a centro ad superficiem plusquam mille leucas continet. Quis hujusmodi murum profidat aut penetret? Tertio, cavitatem inferni esse circiter unius leuce, seu quatuor milliarum Italorum. Ratio ejus est, quia damnati in inferno non insident pedibus, nec hue illuc discurrent, sed colligentur in cumulum instar carbonum, vel lignorum ardantium, ut Scriptura indicat. Jam etiam singulis corporibus damnatorum denus sex pedes quadratos (qui abunde sufficiunt), tamen una leuce (id est, mensura virginis millium pedum) cubilata, seu cubicè multiplicata, capere poterit plusquam octinginta millia millium corporum, cum tamen certum videatur, facta subducione, non futuros centies milia milliones. Addi deinde: Verum, inquit, quia ibi quoque ingens stagnum erit ignis et sulphuris, et demones omnes ignis corporibus includentur, fortasse erit capacior. Sit ergo diameter duarum leucarum, seu octo milliarum Italorum, tunc superficies concava terra ambiens infernum, erit sex leucarum. Unde facile poterit cavitas inferni in medio sui continere stagnum, cuius profunditas sit undique unius medie leuce, quanta vix usquam est profunditas maris, et supererit adhuc media leuce vacua inter concavam superficiem terre et superficiem stagni. Haec ipse probabiliter et eruditus. Alii tamen alter supputant, plures damnatorum milliones fore censem. Insuper, esto locus iste capiens corporibus damnatorum constitutus sufficeret, tamen multo iis majorum fore censem. Primo, ut magnitudo incendi immanis et quas immenses, solo aspectu horribili percellat dannatos; quo enim majus est incendium, eo maiore nos horrore concuti in hac vita sentimus. Secundo, quia in incendiis hisce corporibus damnatorum constituta voluntabuntur, ut jam in altum concendere, jam in abyssum mergi, jam ad latera quaquaversum latissime gyrai et rapidi videantur, ut ibidem concendere et descendere vident animas S. Diethelmius jam citant. Hoc insinuat S. Joannes dicens: «Et fumus tormentorum ascendit in secula seculorum.» Sic enim non parum augebitur horror et crucia reproborum. Tertio, quia in inferno varie variorum criminum sunt penes, varie carnicinæ, varia tormentorum genera, instrumenta et loca, ut patet ex visionibus Venerabilis Bede jam

citatiss, et ex multis energumenorum testimoniosis, qui adjurati id ipsum confessi sunt. Inter alii nostri patres Hispani oculati testes haec Romani percepserunt, que in Litteras annas anni 1604 collegii Huensis, provincie Toletana, relata sunt, scilicet demoneum per energumenam, concionent sibi a Deo imperiam habuisse ad circumfusam multitudinem, qua ejus peccata coarguebat, ac inter alia dicebat : « Mihi ex celi vertice ad barathrum dejeicit peccatum, et vos ullum in terra locum tutum existimabitis? Eundum igitur vobis erit, nisi caveatis, cum inferni Satanas ad sulphur, ad ignem, ad pontem, ad castellum, ad fluvium, ad rotundam domum, » quibus verbis utique varia tormentorum et loca et genera in gehenna significabat. Unde liquet corpora damnatorum non ita esse constituta, ut omnia in unum quasi fasce colligata sint, sed potius ita ut variis fasciculis efficiant, varii locis, catastis et equalis dispositos, qui pro diemnoni libitu et Dei vindicta subinde solvantur, ut reprobri ab una catasti in aliam rapientur, iterum deinde colligantur, et in ollam vulcaniam mergantur. Est enim ibi pecuniarum omnigenorum maxima varietas et multitudine, et ab una in aliam damnati quasi in horrem ire cogantur, ut semper suplicio eis innovari, aliaque et nova instaurari videantur. Ut ergo seorsim disponi et torqueri possint eorum corpora, ingenti spatio est opus, ut factetur P. Lesius, loco jam citato, ubi ad hoc requirit centum leucas et amplius.

Symbolice Petrus Bongus, lib. *De Num. mysteriorum*: Numerus, inquit, 1600 a quadraginta et tragonum est. Nam quadraginta quadrangula faciunt 1600. Hunc etiam componunt qualuer quadranguli. In sacra Scriptura totum insinuat mundum, cuius partes quatuor esse constat. *Apostol. xv* scriptum est, quod manavit sanguis usque ad frenos equorum per stadium 1600, q. d. Per quatuor mundi partes, Ortum, Occusum, Septentrionem et Meridiem. Unde et *Threnus Jeremie* quatuor sunt, et quadruplici alphabeto distincti; quia in illis Jeremias non tantum Iudeorum, sed etiam totius mundi socios deplorat, et omnes ad deplorandum invitiat. Ita Bongus.

Memento, quod jam sepius monui, in his Joannis visionibus nonnulla esse hyperbata, ac saltus ab uno ad aliud et resultus, ut sunt in aliis Prophetis. Nam a signe iudicio previs, de quibus egit vers. 6 et seq., salti vers. 16 et sequent., ad praemia electorum et penas reproborum: inde rursum resiliat ad signa iudicio prævia. Nam cap. seq. *xv* et *xvi*, recenset septem plagas orbis novissimas; inde cap. *xvii* et *xviii*, describit Babyloniam excidendum: hinc enim omnia prebunt diem iudicii.

Moraliter disce hic quam horrendus sit infernus, et in eo pena reproborum. *Primo*, quia sunt botri irae Dei, qui ab eo quasi furente calcantur in torculari gehennæ. *Secondo*, quia fumus tor-

mentorum eorum ascendit in secula seculorum, ut dixi vers. 11. *Tertio*, quia jacantur in lacu igneo quoquaversum per stadiam 1600. Cogita formacem igneum flamas conglobantem et ejaculari tem quoquaversum (id est tam in longum, quam in latum et in profundum) per duecentam milia, et in eo corpora damnatorum volatari, nuncque ascendere, nuncque descendere, nunc gyvari in omnem partem, idque jugiter nocte et die per omnia secula; per omnem eternitatem. Ecce hoc est infernus.

« Anima, inquit S. Gregorius, lib. *IV Dialog.*, xlv, illic (in inferno) posita bene esse perdit, et esse non perdit: quia ex re semper cogitur ut non mortem sine morte, et defectum sine defectu, et finem sine fine patiatur: quoniam ei, et mors immortali sit, et defectus indecisi, et finis infinitus. » Idem, lib. *IX Moral.*, xxxix: « Horrendo modo certe tunc reprobis dolor cum formidine, flamma cum obscuritate. » Et mox: « Tunc ergo miseris mors sine morte, finis sine fine, defectus sine defectu: quia et mors semper vivit, et finis semper incipit, et defectus deficere nescit. Mors perimit, et non extinguit; dolor crucial, sed nullatenus pavorem fugat; flamma comburit, sed nequamque tenebras discutit. » Et inferius: « Tunc edax flamma comburit, quos nunc carnalis delectatio poluit. Tunc infinitum patens barathrum inferni reperatur, quos inanis elatio nunc exalat. » Idem in illud *Maltha*: « Ejiciuntur in tenebres exteriores: In inferno erit frigus intolerabilis, ignis inextinguibilis, vermis immortalis, fator intolerabilis, tenebre palpabiles, flagella cadentium, horrida visio diemnoni, confusio peccatorum, desperatione bonorum omnium. » Hugo, lib. *IV De Animis*: « Infernus, ait, locus est sine mensura, profundus sine fundo, plenus ardore incomparabilis, plenus fatoru intolerabilis, plenus dolore innumerable: ibi tenebre, ibi ordo nullus, ibi horror eternus, ibi nulla spes boni, nulla desperatio mali. » Hic demones horrendas induunt larvas, quibus percellunt dannatos, de quibus Virgilus, *Eneid. VI*:

Centuri in foribus stabulant, Scyllaque bifomes,
Et centum geminos Briareos, ac bellum Lercos
Horrendum strident, flammeisque armata Chimera,
Gorgones, Harpyaque et forma triceroris umbra.

Refert Climacus *gradu 4*, si in monasterio vi-disse fratrem quemdam cocum, qui a Deo dominum jugiter laerymandi obtinuerat; qui rogatus quomodo id obtinuerat, respondit: « Ex ignis culmine, quem perpetuo cerno, et aspergo, vasta ignis inferni incendia animo verso: quia consideratio uberes ex oculis lacrymas elicet. » Exempla et visiones huc de re horrificas recenset S. Gregorius, lib. *IV Dialog.*, cap. xxx, ubi Theodorici regis jactum in ollam Vulcaniam recenset, et cap. *xxxv* et *xlvi*, et Damasius, *Histor.* cap. *xxx*, ubi Josephat regis visionem de inferno enarrat. Nota est Doctoris Parisiensis defuncti historia, qui in exequi-

surgens e feretro dixit: « Justo Dei iudicio accusatus, judicatus et damnatus sum, » quia voce S. Bruno, aliqui permoti Carthusiam instituerunt, ut narrat Franciscus Putens in *Vita S. Brunonis*, et ex eo noster Petrus Thysreus, lib. *De JUDICIO PARTICULARI*, cap. vi. Nota etiam est Udonis Episcopi montifio celestis: « Udo, Udo, cessa a Iudo, lusum satis Udo; » cumque non cessaret, ut nullum ex eo penitus vestigium remanseret, Plures eiusdem iudicium, decollatio et damnatio, quam haec de re dixi *Deuter. xxxii*, 22.

CAPUT DECIMUM QUINTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

habet hic Propheta post aliqualem digressionem capituli XIV de die iudicii, deque damnatione impiorum, ad cap. XIII, scilicet ad tempora Antichristi: unde hic producere incipit septem angelos effundentes septem phialas iræ Dei. Primo ergo, vers. 2, videt Sanctos qui viceverunt bestiam, stantes super mare vitreum, citharizantes et cantantes canticum Mosis et Agni. Identidem enim Deus per Joannem proponit hic et incoleat gloriam Sanctorum, ut fideles aminet ad certamen, præsertim contra Antichristum. Secundo, vers. 5, aperitur templum in celo, ex quoque prodeunt septem angelii vestiti lino mundo et zonis aureis, quibus singulis dantur singulae phialæ iræ Dei, quæ contingunt septem plagas orbis novissimas, quocirca templum impletum est fumo a Majestate Dei.

1. Et vidi aliud signum in celo magnum et mirabile, angelos septem, habentes plegas septem novissimas, quoniam in illis consummata est ira Dei. 2. Et vidi tanquam mare vitreum mixtum igne, et eos, qui viceverunt bestiam, et imaginem ejus, et numerum nominis ejus, stantes super mare vitreum, habentes citharas Dei; 3. et cantantes canticum Moysi servi Dei, et canticum Agni, dicentes: « Magna et mirabilia sunt opera tua, Domine Deus omnipotens; justa et veritatem sunt via tua, Rex saeculorum. 4. Quis non timebit te, Domine, et magnificabit nomen tuum? quia solus pius es: quoniam omnes gentes venient, et adorabunt in conspectu tuo, quoniam justitia tua manifesta sunt. 5. Et post haec vidi, et ecce apertum est templum tabernaculi testimoniū in celo. 6. Et exierunt septem angelii habentes septem plagas, de templo, vestiti lino mundo et candido, et prædicti circa pectora zonis aureis. 7. Et unum de quatuor animaib[us] dedit septem angelis septem phialas aureas, plena iracundia Dei viventis in sancta saeculorum. 8. Et impletum est templum fumo a majestate Dei, et de virtute ejus: et nemo poterat introire in templum, donec consummarentur septem plague septem angelorum.

4. ET VIDI ALIUD SIGNUM IN COELO MAGNUM ET MIRABILE, ANGELOS SEPTEM, HABENTES PLAGAS SEPTEM NOVISSIMAS, — scilicet, ultimas quas Deus inficit peccatoribus in hac vita (1). Unde subdit: « Quo-

(1) « Hoc et sequenti cap. idem Roma excidendum sub novo signorum et figurarum apparatu oculis subiectur. Imago desumpta ex historia Israëlitarum, ante eorum exitum ex Egypto. Angeli autem hic iterum sunt ministri providentia divina. *Plagas septem ultimas* habent, symbola malorum quae evenire debebant Roma Christianis, novo populo Dei inimicis. *Egyptus* Judeis types erat Imperii insidiæ populo Dei strucens. Ab hoc type eo deductus est vates, ut in litteris *Egyptum*, Romanum putat, similes, quas prior illa subiicit, rerum

niam in illis consummata est ira Dei. » Has plaga ordine recensabit capite sequenti. Est hysterologia: hic enim versus postponendum est versus secundum, tertio et quartu. Nam prius vidit Joannem Sanctos stantes super mare vitreum, et cantantes canticum Mosis: post hanc enim visionem

conversiones et plaga transferret, quibus Christiani, novus Dei populus, et similis tyrrannie eximerentur. Angeli ex aere imminentes conspecti, in mandatis levabant, plaga septem ultimas Roma inferro; devicta enim Roma (dolorum cultu oppressa), nullus amplius populi Dei adversarius subgenitus era. » Haec apponit Rosemullerus.